

МОЖЛИВОСТІ І РИЗИКИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В ГЛОБАЛЬНІ ЛАНЦЮГИ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ

Стрімке впровадження новітніх технологій в усі сфери суспільного життя з одночасним посиленням впливу інтеграційних тенденцій, ініціює розвиток глобальних виробничих систем та призводить до того, що сьогодні все більше і більше продуктів та послуг проходять через глобальні ланцюги доданої вартості (ГЛДВ) для досягнення кінцевого споживача. Це надає можливості до включення в глобальні ланцюги доданої вартості значної кількості країн, в яких є відповідні професійні компетенції, висококваліфікований кадровий потенціал та доступні ресурси за конкурентною ціною. Особливо це важливо для країн з наявним промисловим потенціалом, але які в силу різних причин характеризуються технологічним відставанням. Це стосується України, яка хоч і володіє значним промисловим потенціалом порівняно з іншими країнами в світі, водночас є одним з важливих світових експортерів групи товарів сировинного походження з невисокою доданою вартістю, а в розрізі високотехнологічного експорту значно відстає від інших країн. Це говорить про невикористаний потенціал, адже Україна як країна з унікальними природними ресурсами, кваліфікованим персоналом, потужними науковими розробками може зайняти гідне місце на світовому ринку високотехнологічної продукції.

На жаль, за часткою технологічних та високотехнологічних галузей у доданій вартості переробної промисловості, місце України у 2017 році знаходиться нижче економік світу з показником 30,4% порівняно з 35,4% у Польщі, 47,4 % у Великобританії, 48,2% в Словаччині, 49,4% у Франції, 61,4% у Німеччині [1]. Для подолання такого технологічного розриву необхідна модернізація промислового комплексу, що вимагає залучення значних коштів. Проте, і тут Україна має значні проблеми. Доступ до фінансів для промислових виробників, особливо для МСБ, є надзвичайно коштовним, а залучення іноземних інвестицій ускладнено великими ризиками інвестування в нашу країну.

Отже, сьогодні вкрай важливо знайти та реалізувати можливості для інноваційних трансформацій та промислового зростання. Саме тут і можна реалізувати позитивні можливості інтеграції в ланцюги доданої вартості, залученість в які розглядається як новий спосіб виходу на глобалізовані експортні ринки, що не залежить від рівня розвитку країн. До того ж, приєднання до ГЛДВ допоможе компаніям досягти швидкого зростання продуктивності праці та сприятиме збільшенню зайнятості в певній галузі, підвищенню рівня життя та зниженню бідності.

Цей процес уже розпочався в Україні. Такі галузі як машинобудування (виробництво дротів для автомобілебудування), літакобудування (виробництво гвинтів та пропелерів), деревообробна (виробництво сандвіч панелей для будівництва) та інші вже залучені в ГЛДВ. Проте, українська участь у таких ланцюгах базується головним чином на поставках продукції сировинних галузей.

Глобальні ланцюги доданої вартості охоплюють всі сектори економіки, мають широкий географічний розподіл та визначають спеціалізацію окремих фірм та країн в цілому на окремих стадіях виробничого процесу. Враховуючи це, вони включають в себе сукупність заходів для розробки продуктів або послуг, починаючи від його концепції через послідовні етапи виробництва (включаючи комбінацію фізичних змін сировинних компонентів та внеску супутніх виробничих послуг), завершуючи доставкою кінцевому споживачу та після продажні послуги.

Як зазначається в доповіді ЮНКТАД «Доповідь про торгівлю та розвиток за 2016 рік», підключення до глобальних ланцюгів доданої вартості є першим щаблем вгору по вертикалі індустріалізації та більш збалансованої участі в глобальному торгівельному просторі, що дозволяє мінімізувати ключові ризики: при створенні повного циклу виробництва певного товару всередині країни, що вимагає значної кількості ресурсів: інвестицій, технологій, кваліфікованих працівників та при самостійному виході на ринки з жорсткою конкуренцією. До того ж ефективна участь в ГЛДВ може сприяти економічному розвитку країни, зокрема забезпечення щорічних темпів росту ВВП не нижче 2% [2].

Однією з найважливіших перешкод для країн, що розвиваються, є торгові витрати при виході на зовнішні ринки. Нетарифні торгові витрати у сучасному світі (фрахт, страхування та інші транскордонні пов'язані збори - як правило, значно перевищують будь-які інші імпорتنі тарифи, коли продукти подорожують на різних етапах виробництва. Проте, існують й певні ризики. Так, участь в ГЛДВ в умовах низької динаміки експорту готової продукції, може призвести до гальмування структурної трансформації промисловості в частині зростання поставок товарів первинної переробки. Як це відбулось в країнах Латинської Америки. Крім того, ГЛДВ можуть призвести до нерівності в доходах розвинутих країн та країн, що розвиваються. Факторний аналіз створення вартості показує, що зростання питомої ваги капіталу й оплати праці висококваліфікованих робітників знаходить віддзеркалення у зменшенні доходів робітників середньої та низької кваліфікації.

Особливістю ГЛДВ є зниження бар'єрів на вході в нижні ланки ланцюга, що спрощує Україні інтеграцію в глобальний експорт готового продукту. Проте, ці умови спрощення доступу на перші ланки також можуть виступати як гальмуючий чинник для модернізації, оскільки обмежений інституційний розвиток, недостатнє технологічне забезпечення виробництва, слабкий взаємозв'язок з внутрішньою економікою дозволяють цим країнами спеціалізуватися на первинній переробці сировини. До того ж, слабка торгівельна політика разом з несприятливим зовнішньоекономічним іміджем країни можуть призвести до неглибокої інтеграції на низьких ланках ГЛСДВ. В цьому сенсі вирішальну роль відіграє характер участі країни, що можуть розвивати виробничі потужності відповідно до потреб міжнародних виробничих мереж та можуть зайняти потенційно високе місце в світовому розподілі задач, повинні мати потужні можливості для економічного зростання.

Це означає, що в коротко- і середньостроковій перспективі Україна зможе отримати більше доходів за рахунок збільшення виробництва у відносно вузькому діапазоні запасних частин та комплектуючих, що експортуються. Участь вітчизняних промислових компаній в ГЛДВ поки що не в повній мірі відповідає стратегічним інтересам країни. Українські виробники знаходяться в залежному положенні, їх роль в вартісних ланцюгах в значній мірі визначається внутрішньої кон'юктурою, її погіршення призводить до помітного послаблення їх позицій. Крім того, залученість компаній в ГЛДВ має переважно регіональний характер, де переважає східний напрям (країни Азії). Проте компанії намагаються розширити географію та покращити свої позиції в існуючих ГЛДВ шляхом підвищення якості продукції, завойовування нових ринків, змін параметрів продукції з урахуванням потреб іноземних споживачів, наприклад в літакобудуванні.

Враховуючи зміну географічних та товарних векторів вітчизняного експорту, подальші перспективи участі України в глобальному торговельному просторі залежатимуть від того, чи буде досягнуто зростання конкурентоспроможності внутрішньої частини ланцюга доданої вартості. Впровадження ефективних інструментів стимулювання входження переробної промисловості України до ГЛДВ передбачає створення ефективної політики та інституцій, націлених на усунення обмежень при інтеграції українського виробника до міжнародних виробничих мереж.

З огляду на зміни державної підтримки і відхід від прямого субсидування окремих галузей, що унеможливорює використання методів прямої державної підтримки (експортне субсидіювання), першочерговим завданням є створення ефективного конкурентного середовища та позитивного бізнес-клімату, спрощеного доступу до фінансування, які стимулюють виробництво і торгівлю на окремих ланках ланцюгів доданої вартості.

Список використаної літератури:

1. World Economic Forum Annual Meeting [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/events/world-economic-forum-annual-meeting-2018>
2. Доклад о торговле и развитии 2016. Конференция ООН з торговлі і розвитку (ЮНКТАД). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2016_ru.pdf.
3. D.Dollar. Global value chains provide new opportunities to developing countries. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [/www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2017/07/19/global-value-chains-provide-new-opportunities-to-developing-countries/](http://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2017/07/19/global-value-chains-provide-new-opportunities-to-developing-countries/)